

ДЗВОНАРСТВО В ЗМІСТІ ОСВІТИ ВИШІВ ЯК ЗАПОРУКА ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ

Кіндратюк Б. Д.

*доктор мистецтвознавства, доцент,
професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
імені Богдана Ступарика*

*Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
директор*

*Центр дослідження дзвонарства
м. Івано-Франківськ, Україна*

Значущість освіти в умовах повномасштабного військового вторгнення агресивних путіністів і путіністок підсилює усвідомлення, що його метою є вигадана ними примарна *демілітаризація* та *денаціоналізація* України. Укріплює ж дух її захисників і захисниць знання свого історичного минулого, їхня переконаність у тому, що *Житиме наша культура – житиме Україна*.

Серед засобів збереження та зміцнення різних видів здоров'я (духовного, морального, соціального, психічного, психологічного й тілесного [4, с. 4]) важливе місце займає музичне мистецтво, зокрема звучання дзвоників, дзвінків і дзвонів. Така музика з давніх часів супроводжувала життя людей. Особливо вона набула розвою на теренах нинішньої України з пори прийняття в Київській Русі християнства. Церковні дзвоніння, як один із найособливіших чинників історії культури, впливали на мораль, звичаї та залишили глибокий слід в східноєвропейському музичному фольклорі. Ця гілка мистецтва, як констатовано Ельмаром Арро, сприяла розвитку богослужбового співу, зокрема, була не тільки підґрунтям розвою його багатоголосся, а й допомагала формуванню т. зв. національних шкіл звуку в Білорусі, Московії та Україні [1, с. 158].

Церковні дзвоніння закликали *благою вістю* на богослуження, відзначали його найбільш урочисті місця, давали знати про смерть парафіянина чи парафіянки, супроводжували їхні тіла при похованні; світське биття у дзвони збирало народ на віча, звало до оборони рідної землі, славило перемогу над ворогом; управні дзвонарі й дзвонарки за допомогою майстерного биття у дзвони вміли боротися з градом; їхнє звучання під час епідемій, пошестей розбивало ядра хвороботворних бактерій; у вежових, настінних чи підлогових годинниках дзвоніння відзначали плин часу; вони лунали на річкових і морських судах,

залізниці тощо [2, с. 308–371]. Нині звучання дзвонів звучить у пам'ять героїв, які віддали своє життя за Україну. Відповідно, така музика допомагала й сприяє подоланню життєвих труднощів, укріплювала й зміцнює стресостійкість як запоруку доброго здоров'я кожного.

Завдяки християнським обрядовим практикам упродовж століть уклалися канонічні приписи церковного використання дзвонів [2, с. 264–307]. Розвій їхнього побутування в Україні супроводжувався не тільки формуванням певних уставних норм, а й, як помітив один із фундаторів української кампанології Юрій Ясіновський, народних звичаїв застосування дзвонів. Це точно визначало способи й тривалість биття в них, що впливало з вимог культу, обрядових форм, життя сіл і міст, їхніх традицій. Своєю чергою звучання різних дзвонів, як домінанта звукового ареалу, «вносили в усе це певний порядок, етикет, упорядковували й надавали їм святкового чи сумного настрою» [5, с. 343]. Закономірно, що розповсюдженість церковних і світських дзвонів, інші складові дзвонарської культури як поважні атрибути повсякденного життя, багатство їхньої символічно-метафоричної образності, містка типізація міцно вкоренилися в культурі українців і українок [2, с. 308–371; 505–543], їхньому красному письменстві [2, с. 544–600], візуальних видах мистецтва [2, с. 601–637], творчості українських композиторів і композиторок [2, с. 638–682].

Із плином століть витворився значимий пласт українства – дзвонарська культура чи дзвонарство. Під цим соціокультурним феноменом розуміємо систему, яка самоорганізується. Вона охоплює різні види діяльності стосовно виготовлення таких ідіофонів як била, відливання дзвонів, будівництва споруд для них; зусилля Церкви й парафій відносно придбання цих інструментів, формування їхніх комплектів на дзвіниці; підготовку дзвонарів і дзвонарок як митців/мисткинь-виконавців канонічних дзвонів або створених особливих форм дзвонарських композицій; розповсюдження дзвонарського мистецтва в громадсько-побутовій, церковно-сакральній і народно-обрядовій сферах; відображення складових дзвонарства в народній культурі, красному письменстві, візуальних мистецтвах і музиці, відповідні кампанологічні студії.

На жаль, ХХ століття з його трагічними перипетіями, зокрема реквізіціями дзвонів на мілітаристські потреби двох світових воєн, атеїстичними кампаніями в колишньому СРСР внесло свої негативні поправки стосовно ставлення багатьох поколінь до такого культурного надбання як дзвонарство. Ще однією причиною індіферентного відношення окремих наших сучасників до церковних дзвонів стала не тільки донедавна відсутність такої музики, а й забрудненість звукового довкілля, «глухуватість» із-за цього до їхнього сприйняття нинішніх

реципієнтів. Водночас у сучасних умовах відродження дзвонарства появилися нові можливості знайомства з ним у навчальних закладах. При опануванні здобувачами й здобувачками вищої освіти її змісту повідомляються правдиві відомості з історії України, засвоюються багатства надбань її культури, усвідомлюється етнічна структура особистості, знайомиться з науковими основами повноцінного сприйняття музики, зокрема дзвонів, її оздоровлююче-лікувальною дією на душу й тіло.

У нашому досвіді роботи зі студентами й студентками Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, зокрема спеціальності *Біологія*, рекомендується, приміром, при майбутньому вивченні ліцеїстами й ліцеїстками в 10-му класі її розділу *Обмін речовин і перетворення енергії* засвоїти відомості про цілющий вплив музики дзвонів на людський організм. Адже він є енергоінформаційною структурою зі своїми біополями, тобто своєрідними вібраціями. Цей факт доводить квантова фізика. Теорія загалом перегукується з твердженням Церкви про те, що людина складається з трьох рівнів: тіло, душа й дух. А підґрунтям життя людини якраз виступають біополя, що випромінюють навіть атоми її тіла. Такі біополя, як твердять медики, забезпечують обмін речовин й енергії. Вважається, що хвороби виникають внаслідок дисонансу цих біополів. Їхні надлегкі частинки збуджують звукові хвилі дзвонів. Біополя, у свою чергу, блокують шкідливі елементи, у тому числі вільні радикали (саме вони призводять до раку, викликають генетичні мутації тощо). Водночас звучання дзвона має своє значення в енергоінформаційному обміні. Адже людина складається із семи енергетичних центрів. Кожен із них може згоратися внаслідок образи, переживання, страхів, гніву, інших негативних емоцій, які особистість не змогла «відпустити». Закриття того чи іншого центру спричиняють негативні життєві обставини, що призводить до недуг. Знаємо, що кожен енергетичний центр за вібраціями співзвучний із певною мантрою чи звуком, який гармонізує його. Якраз звучання дзвонів перед початком Служби Божої допомагає вірним і вірянкам духовно розкритися, налаштуватися на щирі молитви [3, с. 3]. Адже таке дзвоніння повідомляє *Благу вість*, воно – *Євангеліє в музиці*.

При підготовці майбутніх фахівців/фахівчинь на заняттях із психолого-педагогічних дисциплін до класного керівництва в гімназіях і ліцеях, пропонуємо сучасне розуміння культури здорового способу життя (КЗСЖ) особистості – це її активна діяльність, спрямована передовсім на збереження та зміцнення складових здоров'я. КЗСЖ охоплює все, що сприяє реалізації кожним із нас людських потенцій через діяльність, спрямовану на оздоровлення умов життя, дотримання

режиму, ритму, темпу життя, праці, відпочинку, побуту й спілкування. Це такий стиль існування, як переконливо твердить Мирослав Савчин, за якого застосування певних засобів дії на організм людини, її оточення, рівень життєдіяльності особистості, функціонування психіки стають оптимальними, удосконалюються; використання кожним свого потенціалу відбувається без шкоди для себе й навколишніх, а різнопланова тілесна, психічна й ментальна активність зберігаються до глибокої старости [4, с. 204]. Звісно, що в цих компонентах КЗСЖ важко переоцінити значення музичного мистецтва, зокрема церковних дзвонів, різні їхні можливості.

Відомості про основи української культури, зокрема дзвонарство здобувачі/здобувачки вищої освіти черпають при засвоєнні багатьох університетських освітніх програм, навчальних курсів. Запорукою розкриття його можливостей при організації педагогічного процесу у вишах є підвищенню кваліфікації їхніх працівників/працівниць в аспекті опанування новітніми науково-обґрунтованими підходами, зокрема до мотивації навчання дорослих. Вона забезпечується не тільки засвоєнням здобутків психолого-педагогічних, соціальних і поведінкових наук, а й удосконаленням різних компетентностей. Серед їхніх складових важливе значення мають особистий приклад викладачів/викладачок, у тому числі в царині КЗСЖ, їхня практика безперервного професійно-педагогічного самовдосконалення. Саме воно створює оптимальні умови для розвитку прагнення до налагодження інтерактивної взаємодії як запоруки підвищення ефективності професійного спілкування та здійснення конкurentоздатної педагогічної діяльності в українських вишах.

Література:

1. Arro E. Die altrussische Glockenmusik. Eine musikslavistische Untersuchung. *Musica Slavica. Beiträge zur Musikgeschichte Osteuropas*. Wiesbaden : Steiner, 1977. С. 77–159.

2. Кіндратюк Б. Дзвонарська культура України : монографічне дослідження; [наук. ред. Юрій Ясіновський]. Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2012. 898 с. + CD. (Історія української музики: Дослідження, вип. 19 / Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України).

3. Мостова Н. Чому дзвонять дзвони? *Галицький кореспондент*. Івано-Франківськ, 2017. 6 квіт. С. 3.

4. Савчин М. Здоров'я людини: духовний, особистісний і тілесний виміри : монографія. Дрогобич : ПП «ПОСВІТ», 2019. 232 с.

5. Ясіновський Ю. Дзвони і дзвоніння в катедрі св. Івана Хрестителя в Перемишлі на початку ХІХ століття. *Перемиські Архиспархіяльні Відомості*. Перемишль, 2020. Чис. 28. С. 343–354.